

ВСТУП

«І спізнаєте правду, і правда визволить вас» (Ів. 8:32). Ці слова нашого Божественного Спасителя, сказані понад 2 тисячі літ тому, є актуальними в усі роки та епохи. З історії знаємо безліч шукачів тієї правди, які своїм власним прикладом, героїською самопожертвою прагнули справедливості та її добивалися. Їхні вчинки часто ставали вирішальними для цілих націй, культур. Саме такими вчинками є дії Української Греко-Католицької Церкви та всіх свідомих людей, які боролися задля свободи.

У даній дипломній роботі ми розглянемо важливі питання, котрі стосуються нас у сьогоденні. Ідеться про коловорот подій, які пов'язані з нашим народом та Церквою, її важкими роками (1946-1989), котрі передували легалізації УГКЦ, а також боротьби із комуністичним світом, виходом із підпілля та розпаду СРСР. Часові межі моєї праці є роки з 1985 по 1991, однак згадуються події і раніші і пізніші, для того щоб чіткіше зрозуміти той період а також причини і наслідки.

Праця поділяється на два розділи. У першому висвітлюються події, які передують легалізації УГКЦ, та події, які підготували ґрунт до її повернення. До цього стосується перебудова, а також Чорнобиль, який став маятником, котрий розхитав союз. Другий розділ уже присвячений ближчому часу, який напряму був пов'язаний із виходом із підпілля. У зв'язку з тим, що під час виходу з підпілля використовували дві аббревіатури в назві Церкви: УГКЦ і УКЦ, обидві вжиті в праці.

Щодо джерел, які я використовуватиму, то це різноманітні наукові напрацювання, політичні замітки або вирізки з журналів. Для кращого розуміння настрою та ставлень обидвох сторін послуговуватимусь думками різних людей та народів. Це все допоможе наблизитись до усвідомлення тих буремних подій, ставлення як нашої Церкви й народу загалом, так і її опонентів у структурі влади Комуністичної та Посткомуністичної партій, а також релігійних опонентів в особі Православної Церкви. У дослідженні цієї теми я в основному послуговуватимуся такими авторами, як В'ятрович, Боцюрків, Плохій, Сороковський, Дацько, а також опозиційного щодо них історика Буровського, який так само дає краще зрозуміти настроєвість, яка вирувала в радянському суспільстві від Хрущова й аж до Горбачова. У широкому доступі є документи УГКЦ, зокрема Меморандуми УГКЦ до влади, та блаженнішого Мирослава Любачівського до Папи Івана Павла II, а також лист Емілії Ільїної – росіянки, яка на межі двох епох, не маючи відношення до нашої Церкви, виступила як заступниця зі закликом повернути свободу дій, мислення та віросповідання.

До низки подій, що передували легалізації УГКЦ та розпаду СРСР, належать: прихід до влади людей із дещо іншими баченнями, які все-таки принесли неабиякі зміни, хоч деколи й несвідомо, зокрема аж до розпаду «імперії зла», також і неабияк повпливали події 1986-1987 років: ідеться про катастрофу на Чорнобильській атомній електростанції та про Грушівське чудо. Безумовно, що перша подія була вельми гіркою для всього нашого українського народу, однак вони обидві привели до «прозріння» народу і уможливили відродження як нашої Церкви, так і країни.

Ще до катастрофи в Чорнобилі відбулася низка подій, що призвела до особливого

погіршення ситуації в союзі. І саме через вибух четвертого реактора на Чорнобильській АЕС назовні впливли всі міжусобиці, котрі розгоралися в межах СРСР. Сама трагедія стала переломним моментом у житті суспільства, опісля цього почнеться шлях до легалізації Церкви та незалежності загалом. Якщо Чорнобильська трагедія була тим фактором, який налаштував ще більш вороже людей проти системи, то в 1987 році Явлення Пресвятої Богородиці в Грушеві змусило пробудитися цілу Церкву. Усі намагання радянської влади закрити будь-який доступ до храму та до Боготворного Образу були мізерними проти віри та щирого бажання мирян віддати честь і славу Богородиці. Це допомогло укріпити та згрупувати християн УГКЦ.

Коли всі зусилля придушити віру були марними, тогочасне правління вирішило вжити більш радикальні заходи для запобігання ідеям реформування. Так почали модернізування радянського апарату. Однак у відчайдушних спробах пристосувати радянську систему до новітніх умов керівництво країни зважалося тільки на впровадження певних реформ, то це призвело тільки до вивільнення національних прагнень численних народів Радянського Союзу і, як результат, прискорило розпад системи, яка вже стояла на порозі загибелі.

Ми можемо стверджувати, що Українська Греко-Католицька Церква ніколи не спала, хоч і була загнана в підпілля. Українська інтелігенція впродовж усього панування Радянського Союзу старалася кричати про проблеми, і їхні зусилля не були марними. Тема порушення релігійних угод в УРСР активно ставилася на порядок денний представниками країн Заходу в різних органах ООН, а також на засіданні Конференції щодо людському виміру в Парижі, де виносився огляд виконання зобов'язань у галузі дотримання прав людини й висувалися звинувачення на адресу Радянського Союзу щодо порушень прав вірян в УГКЦ.

Однак не тільки духовенство прилучалося до боротьби, але й люди, яким також не була байдужа доля Церкви. Це був не тільки народ УРСР, але й громадяни інших республік. Такий сплеск у відстоюванні власної національної ідентичності дуже сильно заторкнув релігійні позиції. Зважаючи на те, з якою швидкістю комуністична влада втрачала прихильність й інтерес народу, релігійне життя почало набувати новою силою. Такі акції, як святкування Акту злуки УНР та ЗУНР, голодування українських єпископів у Москві, а також неймовірної чисельності маніфестація, зібрана греко-католиками, яка мала на меті добитись легалізації УГКЦ і повернути в лоно Церкви собор св. Юра.

Коли влада зрозуміла, що не зможе довго протистояти перед українським народом, то вона всіяко намагалася хоча б трохи бути у виграші. Тому КДБ висвітлив умови, на які вірні можуть розраховувати. Однак українські католики дедалі чіткіше формулювали своє бачення легалізації. Тож Комітетом захисту прав УГКЦ було подано пункти, які мали б бути прийняті з боку влади щодо Церкви.

Після низки подій, пов'язаних із висловлюваннями міжнародних організацій: статтями в європейській пресі та тиском на радянську систему, 1 грудня 1989 р. на зустрічі зі Святішим Отцем Іваном Павлом II, Михайло Горбачов на прохання Папи легалізувати УГКЦ в Радянському союзі відповів згодою, хоча й це рішення було непростим, а згодом і потягнуло за собою невблаганні наслідки, серед яких і розвал СРСР.

Отже, посилаючись на всі події даного відрізу часу, я старатимусь висвітлити проблематику і тих подій, які передували, супроводжували, а також стали завершальними для намагань українців відродити свою Церкву.

ВИСНОВКИ

Проаналізувавши розгортання подій у хронологічній послідовності, можемо впевнено стверджувати, що вихід УГКЦ із підпілля був тривалим процесом. Йому передували ряд подій, котрий не можна оминати увагою, адже кожна з них так чи інакше активно впливали й навіть допомагали Католицькій Церкві в її боротьбі за визнання. Така жахлива подія, як Чорнобильська катастрофа, назавжди змінила ставлення суспільства до влади, яка чітко показала пріоритет результату над засобами його досягнення. Розуміючи й усвідомлюючи весь масштаб лиха, населення союзу нарешті бачить політичну верхівку «у всій красі». І наступного року, у час, коли потрібен сильний патріотичний ривок, Бог посилав Грушівське чудо. Починаючи з маленького села, явлення Богородиці піднімає з колін усіх вірних на теренах тогочасного союзу, у такий спосіб показуючи владі, на що здатні люди з вірою в серці. Звичайно, панівна верхівка СРСР розуміла загрозу, чим можна пояснити всі її спроби стримати громадян. Проте тоді керівництво союзу не усвідомлювало, що тут зародився невідворотний процес. Процес, який невблаганно день за днем наближав імперію до її краху. Однак саме перед обличчям страху робляться такі вчинки, які не віддаляють, а лишень наближують до кінця.

Неможливо не відзначити активну діяльність очільників Католицької Церкви, які максимально намагалися привернути увагу всієї світової спільноти до українського народу. У цьому їм звісно допомагала діаспора, яка зі свого боку залучала різноманітних репортерів, громадський діячів та просто свідомих людей, аби донести громадськості, у яких нелюдських умовах змушена існувати УГКЦ, а поготів її вірні. Ще однією рушійною силою на шляху до здобуття незалежності Церкви стали численні маніфестації, масові Божественні Літургії та різні зібрання, що акумулювали одностайність і свідомих громадян своєї країни.

Початком таких масових подій став день відзначення річниці Акту злуки УНР і ЗУНР, що відбувся 22 січня 1989 р. Також варто зазначити тривале голодування священнослужителів та мітинги, які з кожним днем ставали дедалі чисельнішими. Під таким тиском Горбачову на зустрічі зі Святішим Отцем Іваном Павлом II не залишалось нічого іншого, окрім як легалізувати УГКЦ у Радянському союзі. Влада вже тоді усвідомлювала всю серйозність політичної ситуації і своїми мізерними спробами намагалась тримати все під контролем, створивши Державний комітет з надзвичайного стану, який увів надзвичайний стан. Проте й ця спроба не зупинила українське суспільство разом з іншими народами союзу на шляху до здобуття незалежності. Численні протести нарешті дали свої плоди, й 24 серпня 1991 р. через тиск мітингувальників Верховна Рада України ухвалила Акт Незалежності України, тобто її вихід зі складу СРСР, що повернуло державність України.

Однак не слід забувати про те, що радянський пережиток ніколи не залишав і надалі не втрачає можливості в будь-який спосіб і у вигляді різних варіацій підкорити собі Церкву, а також і нашу державу. Для них ми лише засіб досягнення цілі: ПАНУВАННЯ. Ми зараз є свідками дуже скрутного становища цілого українського народу, і так сталося, що завершення моєї праці припало на геноцид і винищення нашої Батьківщини «старшим братом». Тож у світлі цієї праці й часткового пережиття цих подій шляхом їхнього дослідження, я починаю розуміти й події того часу. Уся наша боротьба, ще навіть до 1946 року, вийшла на новий рівень з приходом Хрущова й аж до легалізації УГКЦ, і зараз вона виходить ще на інший рівень. Як для нас, так і для історії ці часи будуть символом незламності, нескореності й відчайдушної вольності нашого народу.

Цікаво, що саме через найтемніші часи ми бачимо дійсну присутність Спасителя в історії: як Він діє, кого робить своїм знаряддям. Адже навряд такі особи, як Хрущов, Брежнев чи Горбачов могли бодай припустити, що кожен із них стане співучасником ліквідації такої «Великої Імперії».

Отже, знову пригадуючи собі ці буремні події, ми плекаємо надію, надію на щасливе майбутнє наших дітей, бо розуміємо, що перемогти зло не здолавши його до кінця – не можливо. А саме зараз і вирішується: чи покладемо ми кінець пануванню «імперії зла», чи ж далі будемо її заручниками. Однак, на мою думку, відповідь очевидна, адже зло не може вічно існувати, та й саме перед світанком ніч є найтемнішою.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
Розділ I. Боротьба за Легалізацію УГКЦ у час «Перебудови» в Радянському Союзі	9
1. Перебудова в Радянському Союзі.....	9
2. Перебудова в УРСР.....	17
3. Чорнобильська катастрофа.....	23
Розділ II. Вихід із підпілля УГКЦ.....	29
1. Грушівське чудо.....	30
2. Реакція світової спільноти на боротьбу УГКЦ за її права.....	34
3. Легалізація УГКЦ.....	43
ВИСНОВКИ.....	54
СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ.....	57